

מסורת הש"ס

- א. שבת כחב. ע"ז ח.א. ילק"ש תורה שסד.
- ב. שבת כחב. ע"ז ח.א. ירושלמי שבת פ"ב הי"ג. שם פ"ז הי"ב. שם ר"ה פ"ג הי"ב. קה"ר פ"א א. מדרש תהלים לט, ג. ילקוט נ"ך תת.
- ג. ע"ז ח.א.

גרסות

חזינא ליה מלים אלו חסרות בכתי"מ ועוד.

אזל אוקמיה יש בכתי"מ: אמר ליה לחיי אוקמיה.

לא מצינא יש בכתי"מ: לא מצינא לאיסתכלי ביה.

יומא דחד משמשי דקיימי קמי דקודשא בריך הוא בכתי"מ: ומה יומא דהוא חד משמשיה דקיימיה קמיה.

שכינה לא כל שכן יש בכתי"מ: שכינה על אחת כמה וכמה.

אמר ליה קיסר לרבי יהושע בן חנניה בכמה כתי"מ: אמר ליה.

לא מצינא יש בכתי"מ: לא מצינא צבת ליה משום דנפישין גונדיה.

לגידא דרבינא בכמה כתי"מ: לגודא דרבינא ויש בכתי"מ: לגידא דימא.

הני כנושאי זלוחאי בכתי"מ ועוד: כנושאי זלוחאי.

אובה בשוקא בכתי"מ ועוד: אובה בשוקא.

דהו נהיגי דכל דמנגע ברומי בכתי"מ ובערוך: דהו נהיגי ברומי דכל דמינגע.

בשוקא דרומאי בכתי"מ ועוד: בשוקא דרומי.

לשון

רבינא

מלה זו מצויה במנדעית, וכיוצא בה בסורסית במובן הים הגדול, האוקיינוס.

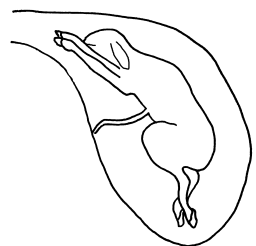
החיים

מסתוריתא

לפי חלק מן הגאונים זהו ה"סלילי" המופיע במשנה (נגעים פ"א מ"ט) והוא אולי הפלך או הכישר שבמקרא (ואולי במספר כאן יש חד למה שנאמר: "ואל יכרת מבית יואב זב ומצרע ומחזיק בפלך" (שמואל ב ג, כט). על מנת להכין את פקעות הצמר לאריגה נוחה, יש צורך להתיר (לסתור) אותן ולכרוך את החוט סביב מתקן, המאפשר לאחר מכן למשוך ממנו את החוט בחופשיות בשעת האריגה. למתקן כזה מוכרות כמה צורות, של גלגל אופקי או אנכי, אך גם פשוטות מאד, שעיקרן מעין מוט שעליו נכרך החוט, והוא כנראה המסתוריתא.

העולם

קרניו קודמות לפרסותיו

בציור זה, של עובר בהמה קודם הלידה, ניתן לראות כיצד בדרך כלל קודמות הפרסות לראש.

- * **דיוושלטיר"ש** (צ"ל: דישבולטיר"ש) מן הצרפתית העתיקה desvoltoirs — כלי להתרת פקעות חוטים.
- * **אשקני"ש** (צ"ל: אישקניא"ש) מן הצרפתית העתיקה eschanies — פקעות.
- * **דישבוירי"ד** (צ"ל: דישבוירי"ד) מן הצרפתית העתיקה desvuider — לחתיר פקעות חוטים.

חזינא ליה [אראה אותו], הראה לי אותו! אזל אוקמיה להדי יומא [הלך ר' יהושע העמיד אותו את הקיסר אל מול השמש] בתקופת תמוז, כשהשמש יוקדת בעוז, אמר ליה [ל]: איסתכל ביה [הבט בו]! אמר ליה [ל]: לא מצינא [איני יכול]. אמר ליה [ל]: יומא, דחד משמשי דקיימי קמי דקודשא בריך הוא אמרת לא מצינא לאיסתכלא ביה [השמש, שהוא אחד מהשמשים שעומדים לפני הקדוש ברוך הוא, אומר אתה איני יכול להסתכל בו]. שכינה עצמה לא כל שכן!

א מסופר, אמר ליה [ל] קיסר לר' יהושע בן חנניה:

בעינא דאיצבית ליה נהמא לאלהיכו [רוצה אני לערוך לחם, סעודה לאלוהיכם]! אמר ליה [ל]: ר' יהושע: לא מצית [לא תוכל]. שאל אותו: אמאי [מדוע]? אמר לו:

נפישו חילוותיה [מרובים חילותיו]. אמר ליה [ל]: איברא [באמת]. אעשה זאת! אמר ליה [ל]: פרך צבית לגידא רבינא [לך ערוך סעודה על הים הגדול הקרוי רבינא]. דרויחא עלמא [ששם יש מקום מרווח]. טרח שיתא ירחי קייטא [טרח הקיסר שישנה חודשי הקיץ] בדבר, אתא זיקא כנשיה לימא [באה רוח וטאטאה הכל לים].

חזר וטרח בעריכת סעודה אחת שיתא ירחי דסיתוא [שישה חודשי שיתא ירחי דסיתוא]. אתא מיטרא טבעיה בימא [בא גשם סחף מה שהכין וטיבע אותו בים]. אמר ליה [ל] הקיסר לר' יהושע: מאי האי [מה זה]?

מדוע אירעו דברים אלה? אמר ליה [ל]: הני כנושאי זלוחאי דאתו קמיה [אלה הם המטאטאים ושופי הרצפה שבאו לפניו]. והם אכלו הכל. אמר ליה [ל]: אי הכי [אם כן]. לא מצינא [איני יכול].

ב עוד מסופר, אמרה ליה [ל] בת קיסר לר' יהושע בן חנניה:

חנניה: אלהיכון נגרא [אלוהיכם נגר] הוא, דכתיב [שנאמר] "המקרה במים עליותיה" [תהלים קד, ג], הרי שהוא עושה תקרה, אימא ליה דנעביד לי חדא מסתוריתא [אמור לי שיעשה לי מסתורית אחת]. מתקן פשוט להתרת פקעות צמר! אמר: לחיי [בבקשה]!

בעא רחמי עלה ואינגעה [ביקש רחמים, התפלל עליה ונצטרעה]. אובה בשוקא דרומי ויהבי לה מסתוריתא [הושיבו אותה בשוק של רומי ונתנו לה מסתורית].

דהו נהיגי דכל דמנגע ברומי בכתי"מ ובערוך: דהו נהיגי ברומי דכל דמינגע. בשוקא דרומאי בכתי"מ ועוד: בשוקא דרומי.

לפי חלק מן הגאונים זהו ה"סלילי" המופיע במשנה (נגעים פ"א מ"ט) והוא אולי הפלך או הכישר שבמקרא (ואולי במספר כאן יש חד למה שנאמר: "ואל יכרת מבית יואב זב ומצרע ומחזיק בפלך" (שמואל ב ג, כט). על מנת להכין את פקעות הצמר לאריגה נוחה, יש צורך להתיר (לסתור) אותן ולכרוך את החוט סביב מתקן, המאפשר לאחר מכן למשוך ממנו את החוט בחופשיות בשעת האריגה. למתקן כזה מוכרות כמה צורות, של גלגל אופקי או אנכי, אך גם פשוטות מאד, שעיקרן מעין מוט שעליו נכרך החוט, והוא כנראה המסתוריתא.

מלה זו מצויה במנדעית, וכיוצא בה בסורסית במובן הים הגדול, האוקיינוס.

לפי חלק מן הגאונים זהו ה"סלילי" המופיע במשנה (נגעים פ"א מ"ט) והוא אולי הפלך או הכישר שבמקרא (ואולי במספר כאן יש חד למה שנאמר: "ואל יכרת מבית יואב זב ומצרע ומחזיק בפלך" (שמואל ב ג, כט). על מנת להכין את פקעות הצמר לאריגה נוחה, יש צורך להתיר (לסתור) אותן ולכרוך את החוט סביב מתקן, המאפשר לאחר מכן למשוך ממנו את החוט בחופשיות בשעת האריגה. למתקן כזה מוכרות כמה צורות, של גלגל אופקי או אנכי, אך גם פשוטות מאד, שעיקרן מעין מוט שעליו נכרך החוט, והוא כנראה המסתוריתא.

לפי חלק מן הגאונים זהו ה"סלילי" המופיע במשנה (נגעים פ"א מ"ט) והוא אולי הפלך או הכישר שבמקרא (ואולי במספר כאן יש חד למה שנאמר: "ואל יכרת מבית יואב זב ומצרע ומחזיק בפלך" (שמואל ב ג, כט). על מנת להכין את פקעות הצמר לאריגה נוחה, יש צורך להתיר (לסתור) אותן ולכרוך את החוט סביב מתקן, המאפשר לאחר מכן למשוך ממנו את החוט בחופשיות בשעת האריגה. למתקן כזה מוכרות כמה צורות, של גלגל אופקי או אנכי, אך גם פשוטות מאד, שעיקרן מעין מוט שעליו נכרך החוט, והוא כנראה המסתוריתא.

לפי חלק מן הגאונים זהו ה"סלילי" המופיע במשנה (נגעים פ"א מ"ט) והוא אולי הפלך או הכישר שבמקרא (ואולי במספר כאן יש חד למה שנאמר: "ואל יכרת מבית יואב זב ומצרע ומחזיק בפלך" (שמואל ב ג, כט). על מנת להכין את פקעות הצמר לאריגה נוחה, יש צורך להתיר (לסתור) אותן ולכרוך את החוט סביב מתקן, המאפשר לאחר מכן למשוך ממנו את החוט בחופשיות בשעת האריגה. למתקן כזה מוכרות כמה צורות, של גלגל אופקי או אנכי, אך גם פשוטות מאד, שעיקרן מעין מוט שעליו נכרך החוט, והוא כנראה המסתוריתא.

לפי חלק מן הגאונים זהו ה"סלילי" המופיע במשנה (נגעים פ"א מ"ט) והוא אולי הפלך או הכישר שבמקרא (ואולי במספר כאן יש חד למה שנאמר: "ואל יכרת מבית יואב זב ומצרע ומחזיק בפלך" (שמואל ב ג, כט). על מנת להכין את פקעות הצמר לאריגה נוחה, יש צורך להתיר (לסתור) אותן ולכרוך את החוט סביב מתקן, המאפשר לאחר מכן למשוך ממנו את החוט בחופשיות בשעת האריגה. למתקן כזה מוכרות כמה צורות, של גלגל אופקי או אנכי, אך גם פשוטות מאד, שעיקרן מעין מוט שעליו נכרך החוט, והוא כנראה המסתוריתא.

לפי חלק מן הגאונים זהו ה"סלילי" המופיע במשנה (נגעים פ"א מ"ט) והוא אולי הפלך או הכישר שבמקרא (ואולי במספר כאן יש חד למה שנאמר: "ואל יכרת מבית יואב זב ומצרע ומחזיק בפלך" (שמואל ב ג, כט). על מנת להכין את פקעות הצמר לאריגה נוחה, יש צורך להתיר (לסתור) אותן ולכרוך את החוט סביב מתקן, המאפשר לאחר מכן למשוך ממנו את החוט בחופשיות בשעת האריגה. למתקן כזה מוכרות כמה צורות, של גלגל אופקי או אנכי, אך גם פשוטות מאד, שעיקרן מעין מוט שעליו נכרך החוט, והוא כנראה המסתוריתא.

לפי חלק מן הגאונים זהו ה"סלילי" המופיע במשנה (נגעים פ"א מ"ט) והוא אולי הפלך או הכישר שבמקרא (ואולי במספר כאן יש חד למה שנאמר: "ואל יכרת מבית יואב זב ומצרע ומחזיק בפלך" (שמואל ב ג, כט). על מנת להכין את פקעות הצמר לאריגה נוחה, יש צורך להתיר (לסתור) אותן ולכרוך את החוט סביב מתקן, המאפשר לאחר מכן למשוך ממנו את החוט בחופשיות בשעת האריגה. למתקן כזה מוכרות כמה צורות, של גלגל אופקי או אנכי, אך גם פשוטות מאד, שעיקרן מעין מוט שעליו נכרך החוט, והוא כנראה המסתוריתא.

לפי חלק מן הגאונים זהו ה"סלילי" המופיע במשנה (נגעים פ"א מ"ט) והוא אולי הפלך או הכישר שבמקרא (ואולי במספר כאן יש חד למה שנאמר: "ואל יכרת מבית יואב זב ומצרע ומחזיק בפלך" (שמואל ב ג, כט). על מנת להכין את פקעות הצמר לאריגה נוחה, יש צורך להתיר (לסתור) אותן ולכרוך את החוט סביב מתקן, המאפשר לאחר מכן למשוך ממנו את החוט בחופשיות בשעת האריגה. למתקן כזה מוכרות כמה צורות, של גלגל אופקי או אנכי, אך גם פשוטות מאד, שעיקרן מעין מוט שעליו נכרך החוט, והוא כנראה המסתוריתא.

לפי חלק מן הגאונים זהו ה"סלילי" המופיע במשנה (נגעים פ"א מ"ט) והוא אולי הפלך או הכישר שבמקרא (ואולי במספר כאן יש חד למה שנאמר: "ואל יכרת מבית יואב זב ומצרע ומחזיק בפלך" (שמואל ב ג, כט). על מנת להכין את פקעות הצמר לאריגה נוחה, יש צורך להתיר (לסתור) אותן ולכרוך את החוט סביב מתקן, המאפשר לאחר מכן למשוך ממנו את החוט בחופשיות בשעת האריגה. למתקן כזה מוכרות כמה צורות, של גלגל אופקי או אנכי, אך גם פשוטות מאד, שעיקרן מעין מוט שעליו נכרך החוט, והוא כנראה המסתוריתא.

לפי חלק מן הגאונים זהו ה"סלילי" המופיע במשנה (נגעים פ"א מ"ט) והוא אולי הפלך או הכישר שבמקרא (ואולי במספר כאן יש חד למה שנאמר: "ואל יכרת מבית יואב זב ומצרע ומחזיק בפלך" (שמואל ב ג, כט). על מנת להכין את פקעות הצמר לאריגה נוחה, יש צורך להתיר (לסתור) אותן ולכרוך את החוט סביב מתקן, המאפשר לאחר מכן למשוך ממנו את החוט בחופשיות בשעת האריגה. למתקן כזה מוכרות כמה צורות, של גלגל אופקי או אנכי, אך גם פשוטות מאד, שעיקרן מעין מוט שעליו נכרך החוט, והוא כנראה המסתוריתא.

לפי חלק מן הגאונים זהו ה"סלילי" המופיע במשנה (נגעים פ"א מ"ט) והוא אולי הפלך או הכישר שבמקרא (ואולי במספר כאן יש חד למה שנאמר: "ואל יכרת מבית יואב זב ומצרע ומחזיק בפלך" (שמואל ב ג, כט). על מנת להכין את פקעות הצמר לאריגה נוחה, יש צורך להתיר (לסתור) אותן ולכרוך את החוט סביב מתקן, המאפשר לאחר מכן למשוך ממנו את החוט בחופשיות בשעת האריגה. למתקן כזה מוכרות כמה צורות, של גלגל אופקי או אנכי, אך גם פשוטות מאד, שעיקרן מעין מוט שעליו נכרך החוט, והוא כנראה המסתוריתא.

לפי חלק מן הגאונים זהו ה"סלילי" המופיע במשנה (נגעים פ"א מ"ט) והוא אולי הפלך או הכישר שבמקרא (ואולי במספר כאן יש חד למה שנאמר: "ואל יכרת מבית יואב זב ומצרע ומחזיק בפלך" (שמואל ב ג, כט). על מנת להכין את פקעות הצמר לאריגה נוחה, יש צורך להתיר (לסתור) אותן ולכרוך את החוט סביב מתקן, המאפשר לאחר מכן למשוך ממנו את החוט בחופשיות בשעת האריגה. למתקן כזה מוכרות כמה צורות, של גלגל אופקי או אנכי, אך גם פשוטות מאד, שעיקרן מעין מוט שעליו נכרך החוט, והוא כנראה המסתוריתא.

לפי חלק מן הגאונים זהו ה"סלילי" המופיע במשנה (נגעים פ"א מ"ט) והוא אולי הפלך או הכישר שבמקרא (ואולי במספר כאן יש חד למה שנאמר: "ואל יכרת מבית יואב זב ומצרע ומחזיק בפלך" (שמואל ב ג, כט). על מנת להכין את פקעות הצמר לאריגה נוחה, יש צורך להתיר (לסתור) אותן ולכרוך את החוט סביב מתקן, המאפשר לאחר מכן למשוך ממנו את החוט בחופשיות בשעת האריגה. למתקן כזה מוכרות כמה צורות, של גלגל אופקי או אנכי, אך גם פשוטות מאד, שעיקרן מעין מוט שעליו נכרך החוט, והוא כנראה המסתוריתא.

לפי חלק מן הגאונים זהו ה"סלילי" המופיע במשנה (נגעים פ"א מ"ט) והוא אולי הפלך או הכישר שבמקרא (ואולי במספר כאן יש חד למה שנאמר: "ואל יכרת מבית יואב זב ומצרע ומחזיק בפלך" (שמואל ב ג, כט). על מנת להכין את פקעות הצמר לאריגה נוחה, יש צורך להתיר (לסתור) אותן ולכרוך את החוט סביב מתקן, המאפשר לאחר מכן למשוך ממנו את החוט בחופשיות בשעת האריגה. למתקן כזה מוכרות כמה צורות, של גלגל אופקי או אנכי, אך גם פשוטות מאד, שעיקרן מעין מוט שעליו נכרך החוט, והוא כנראה המסתוריתא.

לפי חלק מן הגאונים זהו ה"סלילי" המופיע במשנה (נגעים פ"א מ"ט) והוא אולי הפלך או הכישר שבמקרא (ואולי במספר כאן יש חד למה שנאמר: "ואל יכרת מבית יואב זב ומצרע ומחזיק בפלך" (שמואל ב ג, כט). על מנת להכין את פקעות הצמר לאריגה נוחה, יש צורך להתיר (לסתור) אותן ולכרוך את החוט סביב מתקן, המאפשר לאחר מכן למשוך ממנו את החוט בחופשיות בשעת האריגה. למתקן כזה מוכרות כמה צורות, של גלגל אופקי או אנכי, אך גם פשוטות מאד, שעיקרן מעין מוט שעליו נכרך החוט, והוא כנראה המסתוריתא.

לפי חלק מן הגאונים זהו ה"סלילי" המופיע במשנה (נגעים פ"א מ"ט) והוא אולי הפלך או הכישר שבמקרא (ואולי במספר כאן יש חד למה שנאמר: "ואל יכרת מבית יואב זב ומצרע ומחזיק בפלך" (שמואל ב ג, כט). על מנת להכין את פקעות הצמר לאריגה נוחה, יש צורך להתיר (לסתור) אותן ולכרוך את החוט סביב מתקן, המאפשר לאחר מכן למשוך ממנו את החוט בחופשיות בשעת האריגה. למתקן כזה מוכרות כמה צורות, של גלגל אופקי או אנכי, אך גם פשוטות מאד, שעיקרן מעין מוט שעליו נכרך החוט, והוא כנראה המסתוריתא.

לפי חלק מן הגאונים זהו ה"סלילי" המופיע במשנה (נגעים פ"א מ"ט) והוא אולי הפלך או הכישר שבמקרא (ואולי במספר כאן יש חד למה שנאמר: "ואל יכרת מבית יואב זב ומצרע ומחזיק בפלך" (שמואל ב ג, כט). על מנת להכין את פקעות הצמר לאריגה נוחה, יש צורך להתיר (לסתור) אותן ולכרוך את החוט סביב מתקן, המאפשר לאחר מכן למשוך ממנו את החוט בחופשיות בשעת האריגה. למתקן כזה מוכרות כמה צורות, של גלגל אופקי או אנכי, אך גם פשוטות מאד, שעיקרן מעין מוט שעליו נכרך החוט, והוא כנראה המסתוריתא.

לפי חלק מן הגאונים זהו ה"סלילי" המופיע במשנה (נגעים פ"א מ"ט) והוא אולי הפלך או הכישר שבמקרא (ואולי במספר כאן יש חד למה שנאמר: "ואל יכרת מבית יואב זב ומצרע ומחזיק בפלך" (שמואל ב ג, כט). על מנת להכין את פקעות הצמר לאריגה נוחה, יש צורך להתיר (לסתור) אותן ולכרוך את החוט סביב מתקן, המאפשר לאחר מכן למשוך ממנו את החוט בחופשיות בשעת האריגה. למתקן כזה מוכרות כמה צורות, של גלגל אופקי או אנכי, אך גם פשוטות מאד, שעיקרן מעין מוט שעליו נכרך החוט, והוא כנראה המסתוריתא.

לפי חלק מן הגאונים זהו ה"סלילי" המופיע במשנה (נגעים פ"א מ"ט) והוא אולי הפלך או הכישר שבמקרא (ואולי במספר כאן יש חד למה שנאמר: "ואל יכרת מבית יואב זב ומצרע ומחזיק בפלך" (שמואל ב ג, כט). על מנת להכין את פקעות הצמר לאריגה נוחה, יש צורך להתיר (לסתור) אותן ולכרוך את החוט סביב מתקן, המאפשר לאחר מכן למשוך ממנו את החוט בחופשיות בשעת האריגה. למתקן כזה מוכרות כמה צורות, של גלגל אופקי או אנכי, אך גם פשוטות מאד, שעיקרן מעין מוט שעליו נכרך החוט, והוא כנראה המסתוריתא.

לפי חלק מן הגאונים זהו ה"סלילי" המופיע במשנה (נגעים פ"א מ"ט) והוא אולי הפלך או הכישר שבמקרא (ואולי במספר כאן יש חד למה שנאמר: "ואל יכרת מבית יואב זב ומצרע ומחזיק בפלך" (שמואל ב ג, כט). על מנת להכין את פקעות הצמר לאריגה נוחה, יש צורך להתיר (לסתור) אותן ולכרוך את החוט סביב מתקן, המאפשר לאחר מכן למשוך ממנו את החוט בחופשיות בשעת האריגה. למתקן כזה מוכרות כמה צורות, של גלגל אופקי או אנכי, אך גם פשוטות מאד, שעיקרן מעין מוט שעליו נכרך החוט, והוא כנראה המסתוריתא.

לפי חלק מן הגאונים זהו ה"סלילי" המופיע במשנה (נגעים פ"א מ"ט) והוא אולי הפלך או הכישר שבמקרא (ואולי במספר כאן יש חד למה שנאמר: "ואל יכרת מבית יואב זב ומצרע ומחזיק בפלך" (שמואל ב ג, כט). על מנת להכין את פקעות הצמר לאריגה נוחה, יש צורך להתיר (לסתור) אותן ולכרוך את החוט סביב מתקן, המאפשר לאחר מכן למשוך ממנו את החוט בחופשיות בשעת האריגה. למתקן כזה מוכרות כמה צורות, של גלגל אופקי או אנכי, אך גם פשוטות מאד, שעיקרן מעין מוט שעליו נכרך החוט, והוא כנראה המסתוריתא.

לפי חלק מן הגאונים זהו ה"סלילי" המופיע במשנה (נגעים פ"א מ"ט) והוא אולי הפלך או הכישר שבמקרא (ואולי במספר כאן יש חד למה שנאמר: "ואל יכרת מבית יואב זב ומצרע ומחזיק בפלך" (שמואל ב ג, כט). על מנת להכין את פקעות הצמר לאריגה נוחה, יש צורך להתיר (לסתור) אותן ולכרוך את החוט סביב מתקן, המאפשר לאחר מכן למשוך ממנו את החוט בחופשיות בשעת האריגה. למתקן כזה מוכרות כמה צורות, של גלגל אופקי או אנכי, אך גם פשוטות מאד, שעיקרן מעין מוט שעליו נכרך החוט, והוא כנראה המסתוריתא.

לפי חלק מן הגאונים זהו ה"סלילי" המופיע במשנה (נגעים פ"א מ"ט) והוא אולי הפלך או הכישר שבמקרא (ואולי במספר כאן יש חד למה שנאמר: "ואל יכרת מבית יואב זב ומצרע ומחזיק בפלך" (שמואל ב ג, כט). על מנת להכין את פקעות הצמר לאריגה נוחה, יש צורך להתיר (לסתור) אותן ולכרוך את החוט סביב מתקן, המאפשר לאחר מכן למשוך ממנו את החוט בחופשיות בשעת האריגה. למתקן כזה מוכרות כמה צורות, של גלגל אופקי או אנכי, אך גם פשוטות מאד, שעיקרן מעין מוט שעליו נכרך החוט, והוא כנראה המסתוריתא.

לפי חלק מן הגאונים זהו ה"סלילי" המופיע במשנה (נגעים פ"א מ"ט) והוא אולי הפלך או הכישר שבמקרא (ואולי במספר כאן יש חד למה שנאמר: "ואל יכרת מבית יואב זב ומצרע ומחזיק בפלך" (שמואל ב ג, כט). על מנת להכין את פקעות הצמר לאריגה נוחה, יש צורך להתיר (לסתור) אותן ולכרוך את החוט סביב מתקן, המאפשר לאחר מכן למשוך ממנו את החוט בחופשיות בשעת האריגה. למתקן כזה מוכרות כמה צורות, של גלגל אופקי או אנכי, אך גם פשוטות מאד, שעיקרן מעין מוט שעליו נכרך החוט, והוא כנראה המסתוריתא.

להדי יומא — נגד השמש, דאיצבית ליה נהמא — לגידא דרבינא — על שפת נהר ששמו רבינא. דרויח עלמא — להמקצן סס חילומו. והוא נמכוין למקום שמהא רוח שולטת בו. כנשיה לימא — טאטאו לים. כנושאי — הכינה צמים מפני אצק העולה. וכבר הס כלו לאכול כל זה. אי הכי — דנפישו חילומו כל כך, לא מצינא. מסתוריתא — *דיוושלטיר"ש גלעז. דוללי — *אשקני"ש. וסימן זה היה למאורע. סתר דוללי — **דישבוירי"ד. משקל לא שקיל — הטובה משקל. שור — דרכו להיות כרסמן ופרסמן, בעל ככס רמזה ופרסות רמזות. גנובתיה — זנבו. שור שהקריב אדם הראשון — כדלמרינן ז"לפני אליהן" במסכת עבודה זרה (ת,א). מקרין מפריס — נשור של אדם הראשון קאלי. קרניו קודמין לפרסותיו — שכל שוריס פרסותיהם נולדות עמם וקרנותיהם גדלים לאחר זמן, אבל של מעשה בראשית נקומתם נבראו וזקנניהן, וכשינא מן הארץ ראשו תמלא ממלא שקמנו קרנותיו לפרסותיו.

ב אמרה ליה בת קיסר לרבי יהושע בן חנניה: אלהיכון נגרא הוא, דכתיב: "המקרה במים עליותיו", אימא ליה דנעביד לי חדא מסתוריתא. אמר: לחיי! בעא רחמי עלה ואינגעה, אובה בשוקא דרומי ויהבי לה מסתוריתא; דהו נהיגי דכל דמנגע ברומי — יקבו ליה מסתוריתא, ויתבי בשוקא, וסתר דוללי, פי היכי דליחזו אינשי וליבעי רחמי עליה. יומא חד הוה קא חליף הָתָם, הָתָה יתבא וסתר דוללי בשוקא דרומאי, אמר לה: שפירתא מסתוריתא דיהב לך אלהי? אמרה ליה: אימא ליה לאלהיך לשקול מאי דיהב לך. אמר לה: אלהא דיין מיהב יחיב, משקל לא שקיל.

ג אמר רב יהודה: שור — פרסתן, ופרסתן, רב רישיה, ורב גנובתיה, וחילופא בחמרא. למאי נפקא מינה? למקח וממכר. ואמר רב יהודה: "שור שהקריב אדם הראשון — קרן אחת היתה לו במצחו, שנאמר: "ותיטב לה" משור פר מקרין מפריס". — "מקרין" — תרתי משמע! אמר רב נחמן: "מקרין" פתיב. ואמר רב יהודה: "שור שהקריב אדם הראשון — קרניו קודמות לפרסותיו, שנאמר: "ותיטב לה" משור פר מקרין מפריס" — מקרין ברישא, והדר מפריס.

מסתוריתא [הושיבו אותה בשוק של רומי ונתנו לה מסתורית]. מנוגע ברומי נותנים לו מסתורית, ויתבי בשוקא וסתר דוללי [ויושב בשוק וסותר פקעות]. כי היכי דליחזו אינשי וליבעי רחמי עליה [כדי שיראו אנשים ויבקשו רחמים, יתפללו עליו]. יומא חד הוה קא חליף הָתָם [יום אחד היה עובר שם] ר' יהושע, הות יתבא וסתר דוללי בשוקא דרומאי [היתה יושבת בת הקיסר וסותרת פקעות בשוק הרומאים], אמר לה: שפירתא מסתוריתא דיהב לך אלהי [יפה המסתורית שנתן לך אלוהי]? אמרה ליה [ל]: אימא ליה [אמור לו] לאלהיך לשקול מאי דיהב לך [נשיטול בחזרה מה שנתן לך]. אמר לה: אלהא דיין מיהב יחיב, משקל לא שקיל [אלוהים שלנו לתת הוא נותן, ליטול אינו נוטל].

אגב משנתנו העוסקת בסימני בהמה וחיה, מביאים מה שאמר רב יהודה: שור דרכו שיהיה כרסתן, בעל כרס גדולה, ופרסתן, גדול פרסות, רב רישיה ורב גנובתיה [גדול ראשו וגדול זנבו], וחילופא בחמרא [וחילוף הדברים בחמור]. ושואלים: למאי נפקא מינה [מה יוצא מכאן]? למה משנה הדבר? ומשיבים: למקח וממכר, שהמוכר סתם שור לחבירו צריך לתת לו שור כזה, והיפך הדבר בחמור. ואמר רב יהודה: שור שהקריב אדם הראשון, קרן אחת היתה לו במצחו, שנאמר: "ותיטב לה" (תודתי) משור פר מקרין מפריס" (תהלים סט, לב) — מאותו שור שהקריב אדם הראשון. ותוהים: "מקרין" הלא תרתי משמע [שתים, שתי קרנים משמע]. שמשמעות "מקרין" היא — בעל קרניים! אמר רב נחמן: "מקרין" כתיב [כתוב], כלומר, הכתוב חסר רומז לקרן אחת. ואמר רב יהודה: שור שהקריב אדם הראשון, השור הראשון שנוצר — קרניו קודמות לפרסותיו, שלא נולד מפרה, אלא יצא בשלמותו מן הארץ, וכיון שראשו יצא תחילה היו קרניו קודמות לפרסותיו, שנאמר: "ותיטב לה" משור פר מקרין מפריס" — מקרין ברישא [בתחילה], והדר [ואחר כך] מפריס.

עיונים אלהיכון נגרא הוא — יש שפירש כי יש כאן טענה ידועה העומדת בבסיס שאלתה של בת הקיסר, והיא — שהעולם לא נברא, אלא קדמון, והקדוש ברוך הוא כביכול רק יוצר ממנו את העולם (מהר"ל).

שור שהקריב אדם הראשון — כפי שאמרו חכמים במסכת עבודה זרה (ח,א): יום שנברא בו אדם הראשון, כיון ששקעה עליו חמה אמר: אי לי, שבשביל ססרחתי (וחטאתי) עולם חשך בעדי וכו' כיון שעלה עמוד השחר, אמר: מנהגו של עולם הוא. עמד והקריב שור שקרניו קודמין לפרסותיו. ודבר זה למדו ממה שנאמר "מקרין מפריס", שלא ייתכן הדבר אלא בשור הראשון שנברא, שקרנותיו קודמים לפרסותיו.

ובנוסף לשור זה, נזכרו בדברי חכמים בעלי חיים בעלי קרן אחת, והם הקרש

שהזכר לעיל כחיה טהורה. וכן נאמר במסכת שבת (כח,ב) בשם ר' מאיר שהתחש שמעוררו נעשה מכסה המשכן בריה בפני עצמה היה, שלא הכריעו בה חכמים אם מין חיה הוא אם מין בהמה הוא, וקרן אחת היתה לו במצחו, ולפי שעה נודמן לו למשה ועשה ממנו את המשכן ונגנו. מקרין תרתי משמע — שסתם מקרין עניינו שמוציא את כל קרניו, כמו "מפריס" (ראה רש"י שבת כח,ב ובריתב"א בשם רבינו תם).

קרניו קודמות לפרסותיו — כלומר, בדרך כלל נולד הגמל עם פרסות, והקרניים של השור צומחות רק לאחר שנולד וגדל, ואילו שור זה לא נולד מפרה אלא נברא בוגר, וכיון שיצא מן הארץ הופיעו קרניו תחילה (רש"י). ועוד שונה הדבר מפר רגיל, שבלידה רגילה של עגל פרסות

בקומתן נבראו – ולפיכך קדמו קרנותיו, שהרי עמו נולדו ולא תמלה. והיינו "שור פר" – ציוס שהיה שור היה גדול כפר. שור כן יומו קרוי "שור", כדכתיב (ויקרא כג) "שור כי יולד". "פר" קיימא לן כן שלט (פרה) מקרין תרתי משמע – שכן סתם שוריים. לדעתם – שהודיעם שיצאלס והס נילאמו.

לצביונים – נדמות שנמרו להם. שר העולם – מלאך הממונה. צאלנות נאמר "למינהו" – עושה פרי למינו, אבל צורעים לא נאמר צלוואתס "למינו", אבל צורעים לא נאמר צלוואתס זרע למינהו. שאין דרכן לצאת בערבוביא – שהרי גדולים הן וענפיהן מרובין, ואין ראויין ליגדל לזופיס ותכופיס כי אס מפחירס. אמר הקדוש ברוך הוא למינהו – שילא כל אילן צעמנו צחוק מצדיו, שיהא לו היכר. אנו – שרביס אנו ודרכנו ללאת תכופין ומעורבין, ואס אין זורעים ללאת כל עשז לנד להי אין אנו ניכרין זה מזה – על אחת כמה וכמה. ישמח ה' במעשיו – שכולן זיהיין צמאזיו.

תוספות

בקומתן נבראו – לא בעי למימר שנבראו בעמידה, דהא אמרינן בפרק "אחד דיני ממונות" (סנהדרין לח, ב) גבי אדם הראשון: רביעית נזרקה בו נשמה, חמישית עמד על רגליו. אלא בקומתן היינו

אל תיקרי צבאם אלא צביונם – פירש בערוך דכולהו נפקי מ"צביונים", שהוא לשון יופי, כמו (ישעיה ד) "לצבי ולתפארת". ומאחר שהן ביופיין – זהו בקומתן ולדעתן, שהיופי לא יבא אלא אם כן נגדל כל הצורך. ועוד יש לומר, דקומתן נפיק מלשון הצבה.

פסוק זה שר העולם אמרו – לפי מה שמפרשין דחנוך זה מטטרון, כמו שישד הפייט "תיקיף מטטרון שנהפך לאש מבשר ואומר", דהוא שר העולם, כמו שישד הפייט "שר המשרת נער נקרא, הוא מטטרון הנכבד והנורא", ואמרינן בפרק קמא דיבמות (טז, ב): "נער הייתי גם זקנתי ולא ראיתי" – פסוק זה שר העולם אמרו. וקשה מכאן, דמשמע: דשר העולם היה בששת ימי בראשית! ושמה אגדות הם שחלוקות זו על זו, ומי שסובר דמטטרון הוא שר העולם – לית ליה דחנוך זה מטטרון. אי נמי, מה שקרא הפייט למטטרון נער – לא בשביל הפסוק של "נער הייתי", אלא לפי שכתוב בספר יוסיפון דלמטטרון יש לו שבע שמות, וחשיב נער. וגם מצינו דנער שם מלאך הוא, כדכתיב (זכריה ב): "רוץ אל הנער הלז".

הרכיב שני דשאין זה על גב זה מהו – ואם תאמר: מתניתין היא, במסכת כלאים בפרק קמא (משנה ז): אין נוטעין אילן באילן ולא ירק בירק! ועוד תנן (שם משנה ח): אין נותנין זרע דלעת בתוך החלמית, מפני שהוא ירק בירק! ויש לומר: דמבעיא ליה בחוצה לארץ, דשרו כלאי זרעים, ואסירי הרכבת האילן. כדאיתא בסוף פרק קמא דקדושין (לט, א), דדריש "שדך" למעוטי כלאי זרעים שבחוצה לארץ. והרכבת האילן אסורה מדכתיב (ויקרא ט): "את [גו] בהמתך לא תרביע כלאים, שדך לא תזרע כלאים", מה בהמה בהרבעה – אף שדך בהרכבה, ומה בהמה בין בארץ בין בחוצה לארץ – אף שדך בין בארץ בין בחוצה לארץ. ומבעיא ליה אי חשיבא ליה הרכבת זרעים כהרכבת אילן משום דכתיב בהן "למינהו", או לא. אי נמי, אפילו בארץ מיבעיא ליה לרבי אושעיא, דאמר: עד שיוזע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד, דדילמא מתניתין דכלאים כרבנן. אי נמי, בשאר כלאי זרעים, ואליבא דרבנן איירי הכא, דאמר ב"הקומץ זוטא" (מנחות טו, ב): קנבוס ולוף אסרה תורה, שאר זרעים לא. אי נמי, לבני נח קמיעביא ליה, דשרו בכלאי זרעים, ואסירי בהרכבת האילן. כדאיתא פרק "ארבע מיתות" (סנהדרין ס, א). ונפקא לן מדכתיב (שם) "את חוקותי תשמורו" – חוקים שחקקתי לך כבר "בהמתך לא תרביע כלאים" "שדך לא תזרע כלאים". והיינו בהרכבה, דומיא דבהמה. ו"שחקקתי לך כבר" היינו לבני נח, דכתיב בהו "למינהו" באילנות ובהמה. ד"למינהו" איסור כלאים משמע, כדמוכח בסוף "שור שנגח את הפרה" (בבא קמא נה, א) דבעי התם: הרביע שני מינים שבים מהו? מי גמרי "למינהו" "למינהו" מיבשה, או לא? ומבעיא לן אי הוי הרכבת ירק בירק כמו הרכבת אילן באילן, והוי בכלל "שדך". ואף על גב דכתיב "למינהו" – איצטריך "את חוקותי שחקקתי לך כבר", דלא הוה ידעינן ד"למינהו" אתא לאיסור כלאים אי לא כתיב "חוקותי". ואי לא "למינהו", מ"את חוקותי" לחוד לא הוה נפקא לן, דהוה אמינא: חוקותי שחקקתי לך כבר במרה. ואם תאמר, הא פריך התם: אלא מעתה "ושמרתם את חוקותי", מאי חוקות שחקקתי לך כבר איכא? ומאי קשיא? הא לא מוקמינן האי אבני נח אלא משום דאשכחן נמי דכתיב "למינהו" במעשה בראשית! ויש לומר: דמכל מקום פריך שפיר, דכי היכי דהאי לא קאי אבני נח – האי נמי לא קאי אבני נח. ומשני: דהתם כתיב "חוקותי" בתר "ושמרתם", אבל הכא כתיב "חוקותי" קודם "תשמורו".

עיונים

בקומתן וכו' בתוס' כתבו בשם הערוך כי כל זה נלמד מלשון "צבאם", שפירש ר' יהושע בן לוי – צביונם, כלומר ביופיים ושלמותם. או ש"צבאם" מלשון מצבה, עמידה שלמה. ורש"י, שגרס "לדעתם... לצביונם", פירש כי הקדוש ברוך הוא הודיע להם שרצונו לבוראם ונאותו לכן, ועל דרך זה פירש "לצביונם" – לרצונם (כמשמעות מלה זו בארמית), שנבראו לפי הדמות שבחרו הם. ומדובר לפי זה במהות הרוחנית של מעשה בראשית, קודם שבאה לידי ביטוי במעשה בראשית.

ישמח ה' במעשיו ודרשו לשון "ישמח", בלשון עתיד. שאם נאמר רק בזמן דוד – הרי כבר שמח ה' במעשיו, אלא פסוק זה נאמר כבר בזמן הבריאה (מהר"ל).

שר העולם אמרו שר העולם המוכר כמה פעמים בדברי חכמים הוא המלאך, השליח, הממונה על העולם, הקרוי גם בשם מטטרון. ובתוס' דנו האם המסורת המובאת במקום אחר, שמטטרון הוא חנוך, חולקת על האמור כאן ששר העולם כבר היה מששת ימי בראשית, עיי"ש.

דשאים "דשא" הוא לשון כללית לכיסוי הירוק והנמוך של הארץ (ראה רש"י בראשית א, יא). ויש שכתב כי גם כל דבר שתמיד להוציא פרי או ירק, כל זמן שלא ניכר בו הורע, קרוי דשא (מאירי, עיי"ש).

ומה אילנות וכו' כלומר, ומה אילנות שמטבעם אינם מעורבבים זה בזה, שלכל אחד גזע וענפים המצריכים מקום נבדל לכל עץ – ציזה עליהם הקדוש ברוך שיהיה

ודבר זה, שהשור הראשון יצאו קרניו תחילה, מסייע ליה [לן] לר' יהושע בן לוי, שאמר ר' יהושע בן לוי: כל מעשה בראשית בקומתן השלימה נבראו, בדעתן השלימה נבראו, בצביונם (בשלמות צורתם ויופיים) נבראו, שנאמר "ויכולו השמים והארץ וכל צבאם" (בראשית ב, א), אל תקרי "צבאם", אלא "צביונם".

ד ועוד במעשה הבריאה, דרש ר' חנינא בר פפא: הכתוב "יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו" (תהלים קד, א), פסוק זה, שר העולם, המלאך הממונה על העולם, אמרו: בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא "למינהו" באילנות, שציוה: "תדשא הארץ דשא עשב מזריע זרע, עץ פרי עושה פרי למינו" (בראשית א, יא), נשאו דשאים, שלא נאמר בהם "למינו", קל וחומר בעצמן: אם רצונו של הקדוש ברוך הוא בערבוביא של מינים, למה אמר "למינהו" באילנות? ועוד קל וחומר הוא: ומה באילנות שאין דרכן לצאת בערבוביא, שגדולים הם, וכל אחד ניכר לעצמו – אמר הקדוש ברוך הוא "למינהו", שיצאו כל אחד לעצמו, אנו, הדשאים, שדרכנו להיות מעורבבים – על אחת כמה וכמה? מיד כל אחד ואחד יצא למינו, ולא בערבוביא, שנאמר "ותוצא הארץ דשא עשב מזריע זרע למינהו" (שם יב). פתח שר העולם ואמר: "יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו", שהם עושים את רצונו, אפילו כשאנו אומר ומפרש אותו. בעי [שאל] רבינא: אם הרכיב שני מיני דשאים זה על גב זה, כעין שעושים בעצים, שלוקחים ענף מעץ אחד ומרכיבים אותו על עץ ממין אחר,

כמו שישד הפייט "שר המשרת נער נקרא, הוא מטטרון הנכבד והנורא", ואמרינן בפרק קמא דיבמות (טז, ב): "נער הייתי גם זקנתי ולא ראיתי" – פסוק זה שר העולם אמרו. וקשה מכאן, דמשמע: דשר העולם היה בששת ימי בראשית! ושמה אגדות הם שחלוקות זו על זו, ומי שסובר דמטטרון הוא שר העולם – לית ליה דחנוך זה מטטרון. אי נמי, מה שקרא הפייט למטטרון נער – לא בשביל הפסוק של "נער הייתי", אלא לפי שכתוב בספר יוסיפון דלמטטרון יש לו שבע שמות, וחשיב נער. וגם מצינו דנער שם מלאך הוא, כדכתיב (זכריה ב): "רוץ אל הנער הלז".

הרכיב שני דשאין זה על גב זה מהו – ואם תאמר: מתניתין היא, במסכת כלאים בפרק קמא (משנה ז): אין נוטעין אילן באילן ולא ירק בירק! ועוד תנן (שם משנה ח): אין נותנין זרע דלעת בתוך החלמית, מפני שהוא ירק בירק! ויש לומר: דמבעיא ליה בחוצה לארץ, דשרו כלאי זרעים, ואסירי הרכבת האילן. כדאיתא בסוף פרק קמא דקדושין (לט, א), דדריש "שדך" למעוטי כלאי זרעים שבחוצה לארץ. והרכבת האילן אסורה מדכתיב (ויקרא ט): "את [גו] בהמתך לא תרביע כלאים, שדך לא תזרע כלאים", מה בהמה בהרבעה – אף שדך בהרכבה, ומה בהמה בין בארץ בין בחוצה לארץ – אף שדך בין בארץ בין בחוצה לארץ. ומבעיא ליה אי חשיבא ליה הרכבת זרעים כהרכבת אילן משום דכתיב בהן "למינהו", או לא. אי נמי, אפילו בארץ מיבעיא ליה לרבי אושעיא, דאמר: עד שיוזע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד, דדילמא מתניתין דכלאים כרבנן. אי נמי, בשאר כלאי זרעים, ואליבא דרבנן איירי הכא, דאמר ב"הקומץ זוטא" (מנחות טו, ב): קנבוס ולוף אסרה תורה, שאר זרעים לא. אי נמי, לבני נח קמיעביא ליה, דשרו בכלאי זרעים, ואסירי בהרכבת האילן. כדאיתא פרק "ארבע מיתות" (סנהדרין ס, א). ונפקא לן מדכתיב (שם) "את חוקותי תשמורו" – חוקים שחקקתי לך כבר "בהמתך לא תרביע כלאים" "שדך לא תזרע כלאים". והיינו בהרכבה, דומיא דבהמה. ו"שחקקתי לך כבר" היינו לבני נח, דכתיב בהו "למינהו" באילנות ובהמה. ד"למינהו" איסור כלאים משמע, כדמוכח בסוף "שור שנגח את הפרה" (בבא קמא נה, א) דבעי התם: הרביע שני מינים שבים מהו? מי גמרי "למינהו" "למינהו" מיבשה, או לא? ומבעיא לן אי הוי הרכבת ירק בירק כמו הרכבת אילן באילן, והוי בכלל "שדך". ואף על גב דכתיב "למינהו" – איצטריך "את חוקותי שחקקתי לך כבר", דלא הוה ידעינן ד"למינהו" אתא לאיסור כלאים אי לא כתיב "חוקותי". ואי לא "למינהו", מ"את חוקותי" לחוד לא הוה נפקא לן, דהוה אמינא: חוקותי שחקקתי לך כבר במרה. ואם תאמר, הא פריך התם: אלא מעתה "ושמרתם את חוקותי", מאי חוקות שחקקתי לך כבר איכא? ומאי קשיא? הא לא מוקמינן האי אבני נח אלא משום דאשכחן נמי דכתיב "למינהו" במעשה בראשית! ויש לומר: דמכל מקום פריך שפיר, דכי היכי דהאי לא קאי אבני נח – האי נמי לא קאי אבני נח. ומשני: דהתם כתיב "חוקותי" בתר "ושמרתם", אבל הכא כתיב "חוקותי" קודם "תשמורו".

כל אחד ניכר לעצמו, אנו הדשאים, שמרובים אנו, ומטבענו להיות צפופים ומעורבבים – על אחת וכמה שצריכים להקפיד בדבר. ויש גרסה: אם הללו שניכרין זה מזה. וגרסה אחרת: ומה אילנות שניכרין בפירותיהם, שיכולים להוציא מהם כל מיני פירות בעץ אחד (רבינו גרשום).

הרכיב שני דשאים הראשונים התקשו בשאלת רבינא, שהרי משנה מפורשת היא (כלאים פ"א מ"ט) שאסור להרכיב ירק בירק! ותירצו שכאן מדובר בחוצה לארץ, שזריעת מיני זרעים יחד הותרה, ודווקא הרכבת אילנות נאסרה, והשאלה היתה האם יש ללמוד איסור הרכבה בדשאים מאילן. או שמדובר בארץ ישראל, אלא ששאלה זו נשאלה לפי דעות החולקות על אותה המשנה, ומתירות הרכבת ירק בירק. ויש שכתבו כי בדשאים אין כלל איסור כלאים, מפני שאין דרך לזורעם, ואם יש מקום לשאול בענין זה הרי זה רק ביחס להרכבה (רמב"ן). עוד הציעו כי השאלה היתה ביחס לבני נח, ולפי הדעה שבני נח נאסרו בהרכבת אילנות (ראה בתוס').

אורה ההלכה

הרכיב שני דשאים אסור להרכיב מין אחד של ירק על מין אחר. כמשנה במסכת כלאים פ"א מ"ז. (רמב"ם ספר זרעים הלכות כלאים פ"א ה"ה. שו"ע יו"ד רצה, ג. ועיין ערוה"ש כאן ובסימן רצו, ח.)

מסורת הש"ס
ד. ר"ה י"א. ילק"ש תורה ח.
ה. מדרש תהלים קד, ד.
ילק"ש נ"ך תתסב.

גרסות

מסייע ליה לרבי יהושע בן לוי בכתי"מ ועוד: מאי קא משמע לן כדרכי יהושע בן לוי.

בדעתן נבראו בצביונם נבראו כתי"מ: בצביונן נבראו בדעתן נבראו ובחלק מכתה"י בכמקבילה: לדעתן נבראו לצביונם נבראו ויש בכתי"י ובמקורות: לצביונם נבראו לדעתן נבראו וראה רש"י.

אם רצונו של הקדוש ברוך הוא – באילנות. ועוד קל חומר ומה אילנות – כמה וכמה בכתי"מ ועוד: ומה אילנות – כמה וכמה. ועוד קל וחומר אם רצונו של הקדוש ברוך הוא – באילנות.

ומה אילנות שאין דרכן לצאת בערבוביא אמר הקדוש ברוך הוא למינהו יש בכתי"י: אם הללו שניכרין כן אמר לצאת למינהו ויש בכתי"י וכן ברבינו גרשום: אם הללו שגבורין בפירות. הרכיב שני דשאים זה על שני דשאים.

אלו טרפות

פרק שלישי

הוליו

ס ע"ב

לר' חנינא בר פפא שדרש דרשה זו, מהו? כיון דלא כתב בהו (שלא כתוב בהם בציווי) **"למינהו"** – לא מיחייב [אין אדם חייב] על הרכבה של דשאים. או דילמא [שמא] כיון שהסכים הקדוש ברוך הוא אידיהו [על ידו], כפי שדרש את הכתוב **"ישמח ה' במעשיו"** – כמאן דכתיב בהו [כמי שכתוב בהם]

לְרַבִּי חֲנִינְא בְרַ פַּפָּא, מַהוּ? פִּינּוֹן דְּלָא פְתָב בְּהוּ
"לְמִינְהוּ" – לָא מִיחֵיב, אוּ דִילְמָא: פִּינּוֹן דְּהֶסְפִּים אִיְדִיהוּ – פְּמַאן דְּכְתִיב בְּהוּ "לְמִינְהוּ" דְּמֵיָא? תִּיקּוּ.

א ”רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן פִּזִּי רָמִי, פְּתִיב: ”וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת שְׁנֵי הַמְּאֹרֹת הַגְּדֹלִים”, וּכְתִיב: ”אֶת הַמְּאֹר הַגְּדֹל וְאֶת הַמְּאֹר הַקָּטָן”! אָמְרָה יֵרַח לְפָנַי הַקְּדוֹשׁ הוּא:

רְבוּנוּ שְׁל עוֹלָם, אֲפָשֶׁר לְשַׁנְי מַלְכִים שְׁיִשְׁתַּמְּשׁוּ בְּכַתָּר אַחָד? אָמַר לָהּ: לְכִי וּמַעֲטִי אֶת עֲצֻמְךָ! אָמְרָה לְפָנָיו: רְבוּנוּ שְׁל עוֹלָם, הוּאִיל וְאַמְרָתִי לְפָנֶיךָ דְּבָר הַגּוֹן, אֲמַעֲיט אֶת עֲצָמִי? אָמַר לָהּ: לְכִי וּמְשׁוּל בִּיּוֹם וּבַלְיָלָה.

אָמְרָה לִיהּ: מַאי רְבוּתִיהּ, דְּשֶׁרְגָא בְּטִיהֲרָא מַאי אֲהֵינִי? אָמַר לָהּ: זִיל, לִימְנוּ בְּךָ יִשְׂרָאֵל יָמִים וְשָׁנִים. אָמְרָה לִיהּ: יוֹמָא נְמִי, אִי אֲפָשֶׁר דְּלָא מְנוּ בֵּיהּ תְּקוּפוּתָא, דְּכְתִיב: ”וַהֲיִו לְאֹתוֹת וּלְמוֹעֲדִים וּלְיָמִים וְשָׁנִים”! – זִיל, לִיקְרוּ צְדִיקֵי בְּשִׁמְיָךְ: יַעֲקֹב הַקָּטָן, שְׁמוּאֵל הַקָּטָן, דְּוּד הַקָּטָן. חֲזִייהּ דְּלָא קָא מְיַתְבָּא דְּעַתָּה, אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: הֶבִיאוּ כַּפְּרָה עָלַי שְׁמִיעַטְתִּי אֶת הֵיָרַח! וְהִינּוּ דְאָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לֵקִישׁ: גְּמַה נְשַׁתְּנָה שְׁעִיר שְׁל רֵאשׁ חֲדָשׁ שְׁנָאֻמַר בוּ "לַהּ"? אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: שְׁעִיר זֶה יְהֵא כַּפְּרָה עַל שְׁמִיעַטְתִּי אֶת הֵיָרַח.

ב ”רַב אֲסִי רָמִי, פְּתִיב: ”וַתּוֹצֵא הָאָרֶץ דְּשָׂא” בְּתַלְתַּל בְּשִׁבְתָּא, וּכְתִיב: ”וְיָכַל שִׁיחַ הַשְּׂדֵה טָרְם יִהְיֶה

בְּאָרְץ” בְּמַעְלֵי שִׁבְתָּא! מְלַמֵּד שְׁיַצְאוּ דְשָׂאִים וְעַמְדוּ עַל פְּתַח קַרְקַע, עַד שְׁפָא אָדָם הָרֵאשׁוֹן וּבִקְשׁ עֲלֵיהֶם רַחֲמִים, וַיִּרְדּוּ גְשָׁמִים וְצִמְחוּ; לְלַמְדָּךְ יִשְׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְתַאַוֶּה לְתַפְלָתָן שְׁל צְדִיקִים. רַב נַחֲמָן בְּרַ פַּפָּא הוֹיָא לִיהּ הֵהִיא גִּינְתָא, שְׁדִי בֵּיהּ בִּיזְרַנְי וְלֹא צִמַח, בְּעָא רַחֲמֵי – אֶתָּא מֵיטְרָא וְצִמַח, אָמַר: הִינּוּ דְרַב אֲסִי.

ג אָמַר רַב חֲנַן בְּרַ רַבָּא: הִיִּשְׁסוּעָה – בְּרִיָּהּ בְּפָנַי עֲצָמָה הִיא, שְׁיִישׁ לָהּ שְׁנֵי גִבִּין וְשְׁנֵי שְׁדְרָאוֹת; וַיְכִי מִשָּׁה רַבִּינוּ קִנְיִגִי הָיָה, אוּ בְּלִיסְטְרִי הָיָה? מַפְּאֵן תְּשׁוּבָהּ לְאוּמַר אֵין תּוֹרָה מִן הַשְּׁמַיִם! אָמַר לִיהּ רַב חֲסֵדָא לְרַב תַּחְלִיפָא בְּרַ אַבִּינָא:

ב ועוד במקראות בפרשת הבריאה הנראים כסותרים. רב אסי רמי [השליך, הראה סתירה]. כתיב [נאמר]: ”ותוצא הארץ דשא” (בראשית א, יב), ודבר זה נאמר בתלת בשבתא [בשלישי בשבת], וכתיב [ונאמר]: ”יוכל שיח השדה טרם יהיה בארץ” (שם ב, ה) ודבר זה הוא במעלי שבתא [בערב שבת, ביום השישי], קודם בריאת האדם. כיצד? מלמד שיצאו דשאים ביום השלישי ועמדו על פתח קרקע, אבל לא יצאו החוצה עד שבא אדם הראשון ובקש עליהם רחמים, וירדו גשמים וצמחו. ללמדך שהקדוש ברוך הוא מתאוה לתפלתן של צדיקים. ובענין זה מסופר, רב נחמן בר פפא הויא ליה ההיא גינתא [הייתה לו גינה אחת], שדי ביה ביזרני ולא צמח [זרע בה זרעים ולא צמחו], בעא רחמי אתא מיטרא [ביקש רחמים בתפילה בא הגשם] וצמח, אמר: היינו [הוא שאמר] רב אסי, שהקדוש ברוך הוא מתאוה לתפלתן של צדיקים.

ג בפרשת בעלי החיים הטהורים והטמאים שבספר דברים נאמר: ”אך את זה לא תאכלו ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה השסועה אינו תיאורו של הפרסה, שהיא מחולקת לשתיים, אלא בריה בפני עצמה היא, שיש לה שני גבין ושני שדראות, ונראית כמחולקת לשני בעלי חיים נפרדים. ויש לשאול: וכי משה רבינו שציוה על כך קניגי (ציידי) היה או בליסטרי (רובה קשת) היה, ומכיר בכל מיני חיות שאינן מצויות? אלא מכאן תשובה לאומר אין תורה מן השמים, שהרי רק משום שגילו לו מן השמים על חיה זו יכול היה לצוות עליה! אמר ליה [12]

מסורת הש"ס

א. ילקי"ש תורה ח (כל הענין).

ב. (הביטוי) שבת סג,א.

ג. שבועות ט,א. ב"ר פ"ו ג (ועיי"ש). פרדרי"א פ"י. זהר פ"ט א. תנחומא תולדות ט. ילקי"ש תורה ח. שם עט. שם ני"ך תקנ.

ד. יבמות סד,א. ב"ר פמ"ה ד. שמו"ר פכ"א ה. קה"ר פ"ט א. תנחומא תולדות ט. ילקי"ש תורה ח. שם עט. שם ני"ך תקנ.

ה. נדה כד,א. וראה ספרי דברים יד, ו. ילקי"ש תורה ח. ספרי דברים יד, ז. אסת"ר פ"ד יב (בשינוי).

ג'רסות

כיון דהסכים אידיהו יש בכתיי: כיון דהסכים הקב"ה על ידם.

אפשר לשני מלכים בכתיי"מ ובמקורות: אי אפשר לשני מלכים.

לפניו דבר הגון בכתיי"מ: דבר הגון.

מאי רבותיה דשרגא בטיהורא מאי אהני בכתיי"מ ועוד: מאי רבותא דשרגא בטיהורא.

ולימים ושנים מלים אלו חסרות בכתיי"מ ועוד.

אמרה ליה יומא נמי אי אפשר דלא מנו ביה תקופותא יש בכתיי: חמה נמי לא סגיא דלא מנו בה תקופותא ויש בכתיי: דידיה נמי לא סגיא דלא מנו ביה.

זיל ליקרו צדיקי בשמך בכמה כתיי: אמר לה לכי ויקראו צדיקים על שמך.

שמואל הקטן דוד הקטן בכתיי"מ ועוד: דוד הקטן שמואל הקטן וראה בעינים.

חזייה דלא קא מיתבא דעתה יש בכתיי ועוד: לא הוה מיייתבה דעתה.

עד שבא אדם הראשון בכמה כתיי: ולא צמחו עד שבא אדם הראשון.

אמר רב חנו בר רבא השסועה בכתיי"מ ועוד: השסועה אמר רב חנו בר רבא.

העולם

השסועה

נראה כי השסועה היא תאומים מחוברים (תאומים סיאמיים). תופעה זו מוסברת בכך שביצית אחת שהופרתה על ידי שני תאי זרע שונים לא נחלקה בשלמות, וכך נוצרו שני עוברים מחוברים, שבמקרים רבים היום בעלי איברים משותפים.

ראה נספח תמונות עמ' 14.

לרבי חנינא בר פפא — דאמר: מדעתן ילאו דשאׁים למיניהם ולא ננטוו על כך. מהו — להרכיז זה זזה. אידיהו — הקדוש ברוך הוא הסכים על ידס. כתיב הגדולים — למשמע שניהס גדולים, וכמיס הקטן. לך ומשול ביום ובלילה — נממה היא. שרגא בטיהרא — נר זכרׁהׁים אינו מלכי. יומא — חמה. תקופות — נמנין לחמה, ועל התקופה מעברין אַת

השנה כסנהדרין (יא,3). יעקב הקטן —

”מי יקום יעקב כי קטן הוא” (עמוס ז).

דוד הקטן — מקרא הוא כשמואל (א יז).

בכולהו רגלים — כמיז (צמדנר כח)

”ושעיר מטאט אַתד” ולא כמיז צבו ”לה”.

טרם יהיה בארץ — עדיין לא היה

נאָרץ. ועמדו על פתח קרקע —

מתאוס למי גשמים, כדכמיז (בראשית ג)

”כי לא המטייר”, עד שנכרל ארס כשעי.

ביזרני — זרעיס. היינו דרב אסי —

שהקדוש ברוך הוא מתאוס לתפלתן של

צדיקים. שיש לה שני גבין — ולכן

נקראַת ”שסועה” — תאומה. וכי משה

רבינו קניגי היה — זד חיות כניינון.

או בליסטרי — מורה כקשת לחיות,

ונלעז *צליסטדי”ר. ומנין היה כקי צמיות

הללו שאין ארס כקי צהס?

תוספות

אמרה ירח — בלשון תורה לשון זכר הוא דכתיב (יהושע י פסוק יג) ”וירח עמד”.

וכי משה קניגי היה או בליסטרי היה — שהיה יודע להכיר השסועה. ואם תאמר: והא אמרינן ב”המפלות” (נדה כד,א) דשסועה באה מבחמה טהורה, וליכא מאן דפליג. ואם כן יכול להיות לו שבהמה טהורה היה לו למשה וילדה לו שסועה, ולא אצטריך למהוי קניגי! ויש לומר: דשמא שסועה אינה באה אלא מבחמה שאינה מצויה בינינו.

עד שפא אָדָם הָרֵאשׁוֹן וּבִקְשׁ עֲלֵיהֶם רַחֲמִים, וַיִּרְדּוּ גְשָׁמִים וְצִמְחוּ; לְלַמְדָּךְ יִשְׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְתַאַוֶּה לְתַפְלָתָן שְׁל צְדִיקִים. רַב נַחֲמָן בְּרַ פַּפָּא הוֹיָא לִיהּ הֵהִיא גִּינְתָא, שְׁדִי בֵּיהּ בִּיזְרַנְי וְלֹא צִמַח, בְּעָא רַחֲמֵי – אֶתָּא מֵיטְרָא וְצִמַח, אָמַר: הִינּוּ דְרַב אֲסִי.

ג אָמַר רַב חֲנַן בְּרַ רַבָּא: הִיִּשְׁסוּעָה – בְּרִיָּהּ בְּפָנַי עֲצָמָה הִיא, שְׁיִישׁ לָהּ שְׁנֵי גִבִּין וְשְׁנֵי שְׁדְרָאוֹת; וַיְכִי מִשָּׁה רַבִּינוּ קִנְיִגִי הָיָה, אוּ בְּלִיסְטְרִי הָיָה? מַפְּאֵן תְּשׁוּבָהּ לְאוּמַר אֵין תּוֹרָה מִן הַשְּׁמַיִם! אָמַר לִיהּ רַב חֲסֵדָא לְרַב תַּחְלִיפָא בְּרַ אַבִּינָא:

ב ועוד במקראות בפרשת הבריאה הנראים כסותרים. רב אסי רמי [השליך, הראה סתירה]. כתיב [נאמר]: ”ותוצא הארץ דשא” (בראשית א, יב), ודבר זה נאמר בתלת בשבתא [בשלישי בשבת], וכתיב [ונאמר]: ”יוכל שיח השדה טרם יהיה בארץ” (שם ב, ה) ודבר זה הוא במעלי שבתא [בערב שבת, ביום השישי], קודם בריאת האדם. כיצד? מלמד שיצאו דשאים ביום השלישי ועמדו על פתח קרקע, אבל לא יצאו החוצה עד שבא אדם הראשון ובקש עליהם רחמים, וירדו גשמים וצמחו. ללמדך שהקדוש ברוך הוא מתאוה לתפלתן של צדיקים. ובענין זה מסופר, רב נחמן בר פפא הויא ליה ההיא גינתא [הייתה לו גינה אחת], שדי ביה ביזרני ולא צמח [זרע בה זרעים ולא צמחו], בעא רחמי אתא מיטרא [ביקש רחמים בתפילה בא הגשם] וצמח, אמר: היינו [הוא שאמר] רב אסי, שהקדוש ברוך הוא מתאוה לתפלתן של צדיקים.

ג בפרשת בעלי החיים הטהורים והטמאים שבספר דברים נאמר: ”אך את זה לא תאכלו ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה השסועה אינו תאורה של הפרסה, שהיא מחולקת לשתיים, אלא בריה בפני עצמה היא, שיש לה שני גבין ושני שדראות, ונראית כמחולקת לשני בעלי חיים נפרדים. ויש לשאול: וכי משה רבינו שציוה על כך קניגי (ציידי) היה או בליסטרי (רובה קשת) היה, ומכיר בכל מיני חיות שאינן מצויות? אלא מכאן תשובה לאומר אין תורה מן השמים, שהרי רק משום שגילו לו מן השמים על חיה זו יכול היה לצוות עליה! אמר ליה [12]

עיונים

אמרה ירח לפני הקדוש ברוך הוא כבר כתב המהר"ל מפראג כי בתיאור זה של משא ומתן, דיין ודברים, מבקשים חכמים להביע את הצדדים השונים של המציאות. ומעשה זה נתבאר על ידי חכמים באופנים שונים, על דרך הסוד והמשל, וביניהם – כביטוי למצבו של עם ישראל הנמשל ללבנה (ראה מהרש"א), וביסודו הוא מתאר את החסרון ואת מיעוט האור של העולם הזה, מצב שעתידי להיתקן לעתיד לבוא. וכפי שנאמר: ”והיה אור הלבנה כאור החמה” וכו' (ישעיה ל, כו).

לימנו בך ישראל ימים ושנים והוא מה שנאמר ”החודש לכם ראש חדשים” (שמות יב, ב), שלוח השנה העברי נקבע על פי הירח, ולפי היום בו מקדשים חכמי ישראל את החודש לפי מולד הירח – נקבעים כל המועדים. וגם השנים, שבעיקרן נקבעות על פי מהלך השמש, שיש לו מספר ימים קבוע – גם הן נמנות לפי מספר החדשים, שהרי רק כאשר נשלם החודש נשלמת השנה. וביחס למה שנאמר ”לימנו בך ימים” יש לפרשו על מה שירשאל מונים את הימים מצאת הכוכבים (ראה רשבים על התורה).

אי אפשר דלא מנו ביה תקופותא שנת השמש מחולקת לארבע "תקופות" שוות, של כתשעים יום, במקביל לארבע העונות העיקריות. ועניין טענה זו הוא, שהואיל וצויתה התורה "שומר את חודש האביב", שחג הפסח יחול בחודש האביב, נמצא שיש צורך להתאים את שנת הירח לשנת השמש, דבר הנעשה מידי כמה שנים על ידי "עיבור" השנה בחודש נוסף. ונמצא שלענין זה, שנת השמש היא הקובעת.

יעקב הקטן שמואל הקטן דוד הקטן בתורה נזכר "יעקב בנה הקטן" (בראשית כו, טו). אלא שרשי הביא את הכתוב "מי יקום יעקב כי קטן הוא" (עמוס ז, ה). ועל דוד נאמר "ודוד הוא הקטן" (שמואל א יז, יד). וביחס לשמואל – לא מצאנו ששמואל הנביא מכונה כן, אלא הכונה כנראה לחכם המכונה "שמואל הקטן" בן דודו של רבן גמליאל הזקן, שהיה ידוע בענוותנותו וחסידותו (ראה תוספתא סוטה פ"ד ד ועוד). ואכן בחלק מגרסות התלמוד הוא נזכר לאחר דוד. **כפרה עליו שמיעטתי וכו'** וכבר תהו ראשונים, וכי הקדוש ברוך הוא צריך לכפרה? ומה עניינה

כתוב קניגי ו**בליסטרי** — אגדה זה כתוב, שיש זה מיצות יפין ולשון למ. ופרשה — מאי "קניגי" ו"בליסטרי" צאגדתין. ומשום דנקט "כתוב צאגדתין" נקט נמי להאי קרא דסרני פלשמים. ארונקי שלהם — משויס שלהם, מתימן — נן אליפו נן עשו צאו, ואיוו לאלהי פלשמים, ויאלו מנקומס וצאו לגור ביניהם, ולהכי לא חשיז ששה סרני פלשמים. שעיוו את מקומן — יאלו משס ונמעוות, שמרז. עוית — רמת וחלמלה, בלעז **קרנפ"א. שיתסר דרי שיני — שורות של שיניס. הרבה מקראות — יש, שדומה לקוראיהן שהן לאיון לישרף, שלא היה לו לכומס, שאין להס לזוך צמורה, וגנאי הוא לחנן עס הקדושה. והן הן גופי תורה — טעמיס גדוליס תלוין צהס. והשמת קא חשיז ואזיל לכו עד סוף שמעמא. חצרים עד עזה — ארץ ישראל. מאי נפקא לן מינה — אי לאו מקומן של אלו היה, אלא מקוס אחרים ואלו גרשום? ולגיני ולנכדי — ועדיין לא עברו הדורות. כפתורים — לאו מפלשמים נינהו. ליתו וליפקו — ארעא מפלשמים, ולימו ישראל וליפקו מינייהו. וקסנר ריש לקיש עויס מפלשמים היו. ולמאן דלמר מתימן היו, להן מילתא נמי אלטרין — משום דלאהריניהו שלא להתגרות צניי עשו, אמר רחמנא: לימו כפתורים וליפקו מעויס, וניתנו ישראל וניפקו מינייהו. ושאר מקראות הדומין לזה צ"אלה הדברים" [דברים ב], כגון "ובשעיר ישבו החורים", וצמאניס וצעמוניס כמיז "רפאים ישבו צה" — כולוהו טעמא אית צהו, דצכולוהו כמיז "ארץ רפאים תחשב". לפי שנאמר לאצריס אצניו בין הצתרים: "לזרעך נחמי וגו'" [צדאשית טו], וקחשיז "ואת הרפאים". וכשילאו ממגריס ועברו דרך הר שעיר ועמון ומואז שנקראו כנר ארץ רפאים, היה עולה על דעתס להתגרות צהס, כסצורים זו היא שניתנה לאצריס. ומנעס הקדוש ברוך הוא, ואמר להס: ארץ רפאים ודאי נחשבת, שהרפאים ישבו צה מקדס, אצל לא זו היא שנמתי לאצריס, אלא לאלו נמתי, שגרשום משס וישבו תחמיהס צשכר אצריס, שילאו צני עשו הימנו, ולוט היה קרוב לאצריס. וכשהגיעו לחבל ארצו כמיז (דברים ג) "ההוא יקרא ארץ רפאים" — זו היא שנמתי לאצריס. והוא נלחם במלך מואב — למה לו לאשמועינן? אלא משום דכמיז "אל תצר את מואב" וגו'. והיינו דאמר רב פפא — צמקמת גיטין (למ, א). עמון ומואב טהרו בסיחון — על ידי סיחון טהרו ארלס לישראל. צמואז כמיז (צמדנר כא): "ההוא נלחם" וגו'. וצעמון מפרש צנחלת צני גד צספר יהושע (ג): "ויהי להס

הגבול יעזר וכל ארץ הגלעד וחזי (ארץ) צני עמון", וקא חשיז ואזיל, וכמיז צסיפיה: "יחר ממלכות סיחון", אלמא סיחון צבש לארץ צני עמון. ועוד מלינו צמלן צני עמון שאמר למלאכי יפתח: "כי לקח ישראל את ארצו מארעו ועד היבוק" [שופטים יא], אלמא ארץ צני עמון הוא. והס מסיוחון כצושה, דכמיז צו "וירשו את ארצו מארעו ועד היבוק" [שם], אצל מהנשאר צידס לא לקחו כלום. ציידונים יקראו וגו' — למה לי? תנא שניר ושריון הרי ארץ ישראל הן — ומתמון קרוב לציידונים ולתמורי, וצנו עליו כרכיס, זה קרא לו "שריון" זה קרא לו "שניר". העביר אותו לערים — מאי אשמועינן? כי היכי דלא ליקרו — מנריס לאחיו לאחר זמן "גולים צני גולים", לכן הגלס.

תוספות

עויס מתימן באו כו' — שני מקראות הם בספר יהושע (ג). והכי כתיב "חמשת סרני פלשתים העזתי והאשדודי האשקלוני הגתי והעקרוני והעויס", והדר כתיב: "מתימן כל ארץ הכנעני ומערה אשר לציידונים עד אפקה עד גבול האמורי". והשתא מפרשה רב: "העויס" דכתיב בסוף קרא קמא — קאי א"יתימן" דבראש קרא דבתריה.

עיונים

זיל כתוב קניגי ו**בליסטרי** באגדתין ופרשה רש"י פירש שיכתוב אגדה זו, מפני שלשונה צח, ויש בה מלים מיוחדות אלו. ואילו המהר"ל פירש שכשהוא כותב אגדה זו בספרו יקפיד לכתוב את המלים האלו, למרות שאינן מובנות, מפני שחייב אדם לומר בלשון רבו, ואולם, כיון שאינן מובנות — שיפרש אותן. **עויס מתימן באו** רב סבור כי המלה "העויס" שנאמרה בסוף הפסוק "חמש סרני פלשתים וכו', באמת שייכת לפסוק הבא: "מתימן כל ארץ הכנעני", שיש לקרוא "העויס מתימן, כל ארץ הכנעני" (תוס'). **הרבה מקראות שראויין לשרוף כספרי מינין** ספרי מינין הם ספרי כופרים, ובכלל זה ספרי הכתות הנוצריות שהיו מצויות אותה תקופה. ויש גרסה "כספרי מירוס" (או מירון" או "מירוס"). ורש"י פירש כי הביטוי "ראויין לשרוף" כונתו — שראה לקראיהם שראויים להישרף. ומדבריו משמע שיש כאן לשון גזומא, והכוונה היא רק שלא יהיה ראוי לכותבם, לפי שאין בהם אלא סיפור דברים, וגנאי הוא לחברם עם הקדושה. ועוד יש לומר שהדברים נאמרו בדרך צחות, על פי מה שאמרו חכמים שספר תורה שכתבו מין יישרף (גיטין מהב). ולפי הירושלמי (סנהדרין פ"י הא')

זיל כתוב [לך וכתוב] אגדה זו של "קניגי ו**בליסטרי**" באגדתין [בספר האגדה] שלך, ופרשה את המילים הללו שבה, שאינן ידועות לכל. וכיוצא בזה מסופר, נאמר: "ואת חמשת סרני פלשתים העזתי והאשדודי האשקלוני הגתי והעקרוני והעויס" (יהושע יג, ג), וקשה, שאמר תחילה חמשה סרני פלשתים וחשיב שיתא [ונמה שיששה]! אמר ר' יונתן בטעם הדבר: באמת היו ששה, ואולם ארונקי שלהן, החשובים שבהם, הם חמשה. אמר ליה [לר] **רב הסדא לר' תחליפא בר אבינא**: כתוב דרשה זו של "ארונקי" באגדתין [באגדתן]. ופרשה את המלה הזו. ומעירים: ופליגא [וחלוקה] דרשה זו על שיטת רב, שאמר רב: **עויס אינם מן הפלשתים, אלא מתימן באו**. תניא נמי הכי [שנויה ברייתא גס כן כן]: **עויס מתימן באו, ולמה נקרא שמן עויס ולא "תימנים"?** על שום שעיותו וההריבו את מקומן כשיצאו משם. דבר אחר: **עויס בחילוף ע' וא'** — משום שאיוו לאלהות הרבה. **דבר אחר: עויס** — שהיו מפחדים כל כך שכל הרואה אותם אוחזתו עוית. אמר רב יוסף: **ואית להו שיתסרי דרי שיני לכל חד וחד** [ויש להם שש עשרה שורות שיניים לכל אחד ואחד]. ובענין העויס מביאים מה שאמר ר' שמעון בן לקיש: הרבה מקראות יש שראויין לשרוף כספרי מינין (כופרים), שנראה שאין בהם צורך, ואינם ראויים להיכתב, ואולם הן הן גופי (עיקרי) תורה. כגון האמור: "והעויס היושבים בחצרים עד עזה כפתורים היוצאים מכפתור השמידום וישבו תחתם" (דברים ב, כג), ולכאורה, מאי נפקא לן מינה [מה יוצא לנו מכאן]? לשם מה נכתב? אלא כך הוא טעמם של דברים: מדאשבעיה [נמה שהשביע] אבימלך מלך פלשתים לאברהם "אם תשקור לי ולגיני ולנכדי" [בראשית כא, כג], נמצא שבני ישראל לא יוכלו לרשת את ארץ פלשתים עד לאחר ארבעה דורות, לכן אמר הקדוש ברוך הוא: ליתו [יבואו] כפתורים, ליפקו [יוציאו] את הארץ מהעויס, דהיינו [שהם] מן הפלשתים, וליתו [יבואו] ישראל ליפקו [יוציאו] מהכפתורים. כיוצא בדבר איתא אומר על פסוק אחר הנראה כסיפור דברים שאין בו צורך. לאחר שתיארה התורה את כיבוש עבר הירדן מיד סיחון מלך האמורי, נאמר: "כי חשבון עיר סיחון מלך האמורי היא, והוא נלחם במלך מואב" (במדבר כא, כו), ולכאורה מאי נפקא מינה [מה יוצא מכאן]? לשם מה נאמר שנלחם במלך מואב? אלא משום דאמר להו [שאמר להם] הקדוש ברוך הוא לישראל: "אל תצר את מואב" (דברים ב, ט), אמר הקדוש ברוך הוא: ליתי [יבואו] סיחון ליפוק [יוציאו] ממואב שטחים אלו, וליתו [וכך יבואו] ישראל וליפקו [יוציאו] אותם מיד סיחון, וכך לא יעברו על האיסור. ומעירים, והיינו דאמר [וחהו שאמר] **רב פפא**: עמון ומואב טיהרו בסיחון, כלומר חלקים מארצם נעשו כשרים לכיבוש ישראל על ידי כיבושו של סיחון. ועוד כתוב שאינו מובן: "ציידונים יקראו לחרמון שריון והאמורי יקראו לו שניר" (דברים ג, ט), ועל כך תנא [שנה החכם]: והרי שניר ושריון — מהרי ארץ ישראל הם! אלא מלמד שכל אחד ואחד מאומות העולם הלך ובנה לו כרך גדול לעצמו, והעלה (קרא) לו שם על שם אחד מהרי ארץ ישראל. ללמדך, שאפילו הרי ארץ ישראל חביבין על האומות העולם. כיוצא בו מה שנאמר ביוסף במצרים: "ואת העם העביר אותו לערים" (בראשית מז, כא), מאי נפקא מינה [מה יוצא מכאן]? מה כי ללמדנו? את אהבתו וכבודו של יוסף לאחיו, שהיגלה את כל המצרים ממקומם כדי דלא ליקרו לאחיו גלותא [שלא יקראו לאחיו שבאו מארץ ישראל גולים].

ך שנינו במשנה: סימני העוף לא נאמרו בתורה. ושואלים: וכי לא נאמרו? וכי אי אפשר ללמוד אותם מן הכתוב? והתניא [והרי שנויה ברייתא]: נשר (ויקרא יא, ג) נמנה בין רשימת העופות הטמאים, וממנו יש ללמוד: מה נאמר שנלחם במלך מואב? אלא משום דאמר להו [שאמר להם] הקדוש ברוך הוא לישראל: "אל תצר את מואב" (דברים ב, ט), אמר הקדוש ברוך הוא: ליתי [יבואו] סיחון ליפוק [יוציאו] ממואב שטחים אלו, וליתו [וכך יבואו] ישראל וליפקו [יוציאו] אותם מיד סיחון, וכך לא יעברו על האיסור. ומעירים, והיינו דאמר [וחהו שאמר] **רב פפא**: עמון ומואב טיהרו בסיחון, כלומר חלקים מארצם נעשו כשרים לכיבוש ישראל על ידי כיבושו של סיחון. ועוד כתוב שאינו מובן: "ציידונים יקראו לחרמון שריון והאמורי יקראו לו שניר" (דברים ג, ט), ועל כך תנא [שנה החכם]: והרי שניר ושריון — מהרי ארץ ישראל הם! אלא מלמד שכל אחד ואחד מאומות העולם הלך ובנה לו כרך גדול לעצמו, והעלה (קרא) לו שם על שם אחד מהרי ארץ ישראל. ללמדך, שאפילו הרי ארץ ישראל חביבין על האומות העולם. כיוצא בו מה שנאמר ביוסף במצרים: "ואת העם העביר אותו לערים" (בראשית מז, כא), מאי נפקא מינה [מה יוצא מכאן]? מה כי ללמדנו? את אהבתו וכבודו של יוסף לאחיו, שהיגלה את כל המצרים ממקומם כדי דלא ליקרו לאחיו גלותא [שלא יקראו לאחיו שבאו מארץ ישראל גולים].

ומקורות נוספים משמע שאין ב"ספרי מירוס" משום חשש כפירה, אלא רק שהם חסרי ערך. ונחלקו חכמים אלאו ספרים הכוונה, יש שפירשו כי הכוונה לספרי המשורר היווני הומירוס. אבל חכמים אחרים חלקו על כך, ופירשו שמדובר במלה יוונית שכוונתה ספרי שטות, או ספרי חשק ותענוג, או ספרי הסטוריה (ראה ערוך השלם ערך מרום). **ליתו כפתורים ליפקו מעויס** והסבר זה של ריש לקיש מניח שהעויס הם מן הפלשתים עצמם, מורע אבימלך, ולא עם אחר מורעו של עשו שהתיישבו ביניהם, כפי שהסביר רב פסוק "חמשת סרני פלשתים" וכו'. ומכל מקום, גם לשיטת רב, כתוב זה אינו מיותר, אלא בא ללמדנו שאין בכיבוש ארץ פלשתים משום עבירה על הצייוי "לא תתגר בם" שנאמר על בני עשו, מפני שהכתורים היושבים באותה ארץ לקהו מהם, והם אינם פלשתים ולא מבני עשו (רש"י). והעלה לו על שם הרי ארץ ישראל כו' כלומר, שמות אלה אינם שמות אחרים של הר החרמון (כפי שפירשו בספרי ועוד), שהרי הר שניר מוכר לצד הר חרמון: "מראש שניר וחרמון" (שיר השירים ד, ח). אלא הרים אחרים הם מהרי ארץ ישראל, והציידונים והאמורים, שהיו קרובים להר חרמון, כל אחד מהם בנה אצלו כרך בשם אחד מהרי ישראל (ראה רש"י).

- מסורת הש"ס
- ז. ילק"ש תורה תתט. שם נ"ד כב.
- ח. (כל הענין) ילק"ש תורה תססה. שם נ"ד כב.
- ט. (הביטוי) ראה משנה חגיגה יא.
- י. גיטין לחא. סנהדרין צדב. ילק"ש תורה תרסז.
- יא. ראה ספרי זוטא במדבר כו, יב. ספרי דברים ז, יב.
- יב. ב"ר (תי"א) פצ"ה כה. תנחומא בובר וישב טז.
- יג. תוי"כ ויקרא יא, טז. ספרי דברים יד, טו. ילק"ש תורה תקלו (כל הענין). שם תצא.

גרוסות

באגדתין יש בכתי"י וכן בערוך: באיגרתין. ופרשה בחלק מכתה"י מלה זו אינה מצויה, וכן להלן. **ואת חמשת** במקרא: חמשה וכן הגיהו בדפוסים. **ארונקי** בכתי"י: **אדונקי** ובערוך וילקוט: **אדונקי** ויש בכתי"י ועוד: **אדונקי**. **שעיותו את מקומן** בחלק מכתה"י: **שעיו את מקומן**. **לכל חד וחד** מלים אלו חסרות בכתי"י ועוד. **מקראות שראויין לשרוף כספרי מינין** בכתי"י: **מקראות יש שראויין לשרוף**. **כספרי מינין** מלים אלו הושמטו על ידי הצנזורה, ויש בכתי"י ובמקורות: **כספרי מירוס** ויש: **כספרי מירוס** ויש: **כספרי מירון**. **דאמר להו הקדוש ברוך הוא לישראל** בכמה כתי"י: **כיון דאמר הקב"ה למשה**. **מהרי ארץ ישראל** בכתי"י ועוד: **הרי ארץ ישראל הן**. **והעלה לו על שם הרי ארץ ישראל** בכתי"י: **והעלה שם על שם הרי ארץ ישראל**. **גלותא** יש בכתי"י וכן ברבינו גרשום: **גלותא בני גלותא** וראה רש"י.

לשון

קניגי מלה זו לקוחה מן היוונית **κηνίγι** (קוניגיס) — צייד, בעיקרו ציד בעורת כלבים. **בליסטרי** מלה זו לקוחה מן היוונית **βλίστρι** (בליסטרא) שמונתה — מתקן ליריית אבנים, אלא שהיא משמשת כאן במובן יורה בקשת, צייד. **ארונקי** מרובים השינויים בנוסח מלה זו בכתיב יד ובמקורות שונים. וכנראה מדובר במלה הלקוחה מן היוונית **ἀρωνί** (אארוניקי) — העיקר, האמיתי.

***קרנפ"א** מן הצרפתית העתיקה crane — עוית, התכווצות.

